

[Farkasinszky Imre] A mi primásunk

A ma fiataljainak legenda, kitalált történet lehet, de az idősebbek csaknem mindnyájan ismerték, szerették Farkasinszky Imrét, a cigányzene csodálatos primását.

A történet 1865-ben kezdődött, amikor Budavár töröktől visszafoglalásának kétszázadik évfordulójára készültek országszerte.

Endrődön volt egy fúvós zenekar, melynek vezetője Farkasinszky Imre gazdálkodó volt. Csupa műkedvelőből állt a zenekar. Hallás után zenéltek, a kottát nem ismerték. Istenadta, velük született tehetségük volt tevékenységük fundamentuma. A tervezett ünnepségen fontos szerepet szánt nekik a község előljárósága.

...”Imre fiam, - így beszélt Kalmárbíró - szükség lenne a munkátokra. Gyülekező alatt fújnátok. Aztán meg a bandérium vonulását kíséritek marssal. De olyannal, amire a lovak is menetelnének. Katonás indulók, meg pattogós nóták is kívánatosak, amire magyar táncokat rophatnak a lányok, meg a legények,”

Szót értettek, s a siker érdekében, a zenekar betanítására szerződtették Csabáról Zsiga András karnagyot. A mesterrel eljött lánya, Kata is, aki árva volt.

Az egész falut elbűvölte a „csodálatos cigány lány”, aki örökre itt maradt, mint Farkasinszky Imréné. A házasságból 6 gyerek - 3 fiú és 3 lány - született. Imre volt az elsőszülött, a „mi primásunk”. A milleneumon már zenélt a fiúcska, akik 1891. február 11-én született a Nadrág utcában, s a gyönyörű baba fölött már pár hetes korában ott függött egy parányi hegedű, amit Zsiga nagyapó fabrikált. Ha sírt a baba, az apja megszólaltatta a hegedűt, s elhallgatott a rikácsoló.

„ Híres muzsikus lesz”- állapította meg Zsiga András a nagyapák büszkeségével. Igaza lett.

Mire az ezredéves ünnepség eljött, már a pöttömnyi legényke is ott cincogott a zenekarban.

Apró hegedűjével, zenélés közben felállt a színpad asztalára, s hihetetlen nyugalommal és biztonsággal, kristálytisztán játszott. Mire iskolás lett, állandó tennivalója is volt. Balla Károly, az öreg tanító énekórán kiállította a dobogóra Imit, s muzsikaszó kísérettel zengett a százfős gyermekkórus.

Ettől kezdve, haláláig leghűségesebb társa lett a hegedű. 1904-ben, a község templomának centenáriumán már Endrőd országos hírű főkántorával, Ujházy

Miklóssal szolgáltattott csodálatos zenét, és kísérte Németh Esztikét, aki angyaliszépen énekelt. Gróf Széchenyi Miklós nagyváradai püspök mise után magához hívatta a két gyereket és mindkettőnek kicsi ezüst keresztet akasztott a nyakába, e szavak kíséretében: „Az úrnak nagy öröme telik ájtatos lelkű, ártatlan gyermekeiben...”

Tizenhét évesen cigányzenekart alapított (Volt kiből választania). Szigorú fegyelmet, komolyságot, és sok-sok gyakorlást követelt. Endrőd úgy hozzászokott a zenekarhoz, mint a Köröshöz. Népdalokat, nótákat, operett- és opera részleteket is megtanult. Mestere volt a kottának. Bálok, névnapok, disznótorok, lakodalmak, kézfogók, eljegyzések, mulatságok az ő muzsikájától voltak szépek.

1911-ben feleségül vette a kis „csalogányt” Németh Esztikét, aki 15 évesen súlyos tüdőbajban szenvedett, és megszülte Piroskát. Alig 16 évesen meghalt a fiatal anyja. Imrét szerződése a Hollerhoz kötötte, így a Németh nagyszülők nevelték az árvát.

Aztán a katonáskodás alatt is hegedű volt a fegyvere, nem a puska. Az özvegyen maradt primásnak sok rajongója akadt a lányok sorában. Különösen merészen kimutatta vonzalmát Kovács Frici községi előljáró Eszter lánya.

1914-ben frontra került. A Kárpátokban az orosz betörésnél esett át a tűzkeresztségen. A harc elcsendesedése után Hunya Lajos tanító bajtársával engedélyt kapott, hogy az erdőben súlyos sebben fekvő földijüket hátra hozzák. Mire ráakadtak, már halott volt Jakus Benő, az orvos fia. Míg a temetést végezték, orosz fogságba estek. Szerencse, hogy velük volt a hegedű. Az tette elviselhetővé a hosszú fogságot. Jekaterinburgba kerültek, ahol a mulatós cári tisztek nagy becsben tartották. Pénzben sem voltak szűkében a gavallér orosz urak mellett. Imre több társát segítette ki kölcsönrel, a fogoly tisztek közül is. A fogolytáborban zenekart, énekkart, színi előadást szerveztek. Emlékezetes látogatói: Pjescsánszka, Omszk, Pervaja Rjecska, Vladivosztok. Aratott köztük a halál: éhezés, járvány, betegség, szerencsétlenség, öngyilkosság, baleset, tizedelés formájában.

Évek teltek évek után, hogy egy levél se ment, se jött. Közben szaporodtak a fogoly élet tanúi, a „Farkasinszky dalok”. Négy év után született a reménykeltő hír, „visznek haza bennünket”! Az endrődi különítmény 1920.október 24-én a Meinám gőzössel indult ötven napos útra.

Csodálatos volt ismét itthon lenni. Folytatta, ahol évek előtt abbaszakadt. Kovács Eszter szülői tiltás, kitagadás ellenére hozzámegy. Fiú gyermekkel ajándékozta meg. Ez a szülők haragját is enyhíti. Boldogság és újabb szerzemények. Sok tanítványa volt módos családoknál. Vidéki sikerei: Pesten, Debrecenben, Gyopároson.

Derült égből villámcsapás: 1939-ben második felesége meghal agyvérzésben.

Évek múlva összetalálkozik élete első szerelmével a dévaványai Tóth Ilonával, s házasság lesz belőle. Az 1950-es években Gyomán az Óvónőképzőben zenetanár. A zenész szakszervezet vezetője. Szíve egyre többet „rendetlenkedik”. 1959. szeptember 5-én hegedűjével együtt eltemetik. Közel 30 nótát szerzett.

(Részletes, 80 oldalas élettörténetét az Endrődi Könyvtárban, vagy Márton Gábor szerzőtől lehet megkapni olvasásra.)

Márton Gábor: A mi primásunk

(Farkasinszky Imre emlékére)

Tavaszi szél lehel langyosan,
bukdácsol a Körös hullámin,
madár dalol a liget bokrán
csodálatos trillákat játszik.

Így szólt hegedűd, ilyen szépen,
benne koboldok, manók, dzsinnek,
bohó lidércek dalolásztak,
s táncot roptak mesetündérek.

Hány ablak nyílt meg szerenádra,
hogyan a boldogság rajt beszökjön,
sok szép álm lett valósággá,
s reményszivárvány nőtt a könnyön.

Hol vannak már a régi lányok,

bálak, vígságok, borongások?

De a dalok örökké élnek,

s szebbé formálják a világot.

A megénekelt szélmalom is

összerogyott, rom már a csárda.

Alig néhányan emlékeznek

a Lyukas-halom betyárjára.

Veled porladt el a hegedűd.

Veled halt meg sok kedves nóta.

A hozzád vivő emlékösvényt

Csipkerózsa lassan befonja.